

Grèce / par Marko Stojiljković

1/6

Το 31ο FIDMarseille ήταν το πρώτο φεστιβάλ που έγινε υπό την πανδημία. Το Flix ήταν εκεί!

Η Νεφέλη Γκαμπάντ βρέθηκε στο φεστιβάλ της Μασσαλίας και μας μεταφέρει την ατμόσφαιρα και τα όσα συνέβησαν εκεί.

Είμαστε πεπεισμένοι ότι μία ταινία είναι ένας ζωντανός οργανισμός, τόσο ευαίσθητος όσο και ισχυρός. Με τα λόγια αυτά ο διευθυντής του φεστιβάλ Ζαν-Πιερ Ρέμ και η ομάδα του υποδέχτηκαν την 31η édition του FIDMarseille (Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Μασσαλίας), πρώτο φεστιβάλ στην Ευρώπη που διαδραματίζεται δια ζώσης μετά το lockdown. Μέσα σε ένα κλίμα ενθουσιασμού αλλά και υποβόσκουσας ανησυχίας, το θερινό σιναφιλικό ραντεβού της Μασσαλίας συνάντησε ξανά το κοινό του, έστω και με τους περιορισμούς που επέβαλαν οι συνθήκες: η διάρκεια του φεστιβάλ μειώθηκε σε πέντε αντί για επτά ημέρες, οι καλεσμένοι ήταν λιγότεροι, οι αίθουσες είχαν μειωμένη χωρητικότητα έτσι ώστε να τηρούνται οι αποστάσεις μεταξύ των θεατών, η αγορά των εισιτηρίων γινόταν online προς περιορισμό των επαφών και βέβαια η χρήση μάσκας ήταν υποχρεωτική σε όλους τους εσωτερικούς χώρους. Παρά τα μέτρα αυτά, η ανταπόκριση του κοινού ήταν μεγάλη και το FID μπόρεσε να αναβιώσει με επιτυχία τη συλλογικότητα της φεστιβαλικής εμπειρίας, η αξία της οποίας ίσως αμφισβητήθηκε τους προηγούμενους μήνες μέσα από τις οθόνες της καραντίνας μας.

Νωρίτερα τον Ιούλιο, είχε πραγματοποιηθεί online το FIDLab, το τμήμα των works-in-progress του φεστιβάλ, όπου το Focus 2020 ήταν αφιερωμένο στη δυναμική ελληνική κινηματογραφική παραγωγή με καλεσμένους την Αμάντα Λιβανού (Neda Film), τον Κωνσταντίνο Βασιλάρο (StudioBauhaus) και την Μαρία Δρανδάκη (Homemade Films).

Grèce / par Marko Stojiljković

2/6

Πιστό στην αποστολή του για την προώθηση ενός κινηματογράφου αποδεσμευμένου από τις κατηγοριοποιήσεις μεταξύ ντοκιμαντέρ, μυθοπλασίας και εικαστικού/πειραματικού σινεμά, το πλούσιο πρόγραμμα του FID παρουσίασε πάνω από 100 ταινίες με συμμετοχές από 28 διαφορετικές χώρες. Παράλληλα, ένα νέο και δυναμικό διαγωνιστικό τμήμα με την ονομασία Flash έκανε την εμφάνισή του, όνομα που σύμφωνα με τον διευθυντή του φεστιβάλ παραπέμπει στο σύντομο και «εκθαμβωτικό» χαρακτήρα των ταινιών που συμμετέχουν σε αυτό, δηλαδή σε ταινίες με ρηξικέλυθες κινηματογραφικές προτάσεις ανεξαρτήτως διάρκειας.

Μεταξύ άλλων «λαμπερών» συναντήσεων του νέου αυτού τμήματος, ήταν και το δοκιμακό μικρού μήκους φιλμ, «A Potentiality», της Ντέινα Μπέρμαν Νταφ, ο τίτλος του οποίου παραπέμπει στην φράση της Χάνα Αρεντ «a potentiality long after its actuality has become a thing of the past». Η δυνατότητα αυτή, την οποία η ταινία επιχειρεί να ενεργοποιήσει εκ νέου, μορφοποιείται μέσα από ένα δίπτυχο: στο πρώτο μέρος της, βλέπουμε σε πρώτο πλάνο σπαράγματα λέξεων και φράσεων που προέρχονται από πέντε πρωτοσέλιδα των New York Times της περιόδου μεταξύ του 1933-1934 (υλικό που η σκηνοθέτης δανείζεται από έργο της καλλιτέχνιδας Σούζαν Στίλτον).

Με καθημερινό, δημοσιογραφικό ύφος, που μοιάζει ανησυχητικά γνώριμο με αυτό που χρησιμοποιείται σε θέματα της σύγχρονης επικαιρότητας, όπως το προσφυγικό, τα θραύσματα αυτά του λόγου περιγράφουν τα πρώτα βήματα του Χίτλερ στην εξουσία και το επερχόμενο ολοκαύτωμα. Στο δεύτερο μέρος της ταινίας, κυριαρχεί ένα γκριζο φόντο, με μοναδικά σημάδια τις γρατζουνιές του καταστραμμένου φιλμ, που συνοδεύει την όπερα «Der Kaiser von Atlantis» των Βίκτορ Ούλμαν και Πίτερ Κίεν, γραμμένη μεταξύ του 1943-1944 στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Τερεζίενταντ και λίγο πριν από την δολοφονία τους στο Αουσβιτς. Ο υπότιτλος της όπερας αυτής, «ή η απάρνηση του θανάτου», αποτυπώνει όλη την ένταση και την φωτεινότητα των φωνών που αναβλύζουν από το διαυγές επέκεινα της οθόνης, υπερνικώντας θριαμβευτικά τον αφανισμό των σωμάτων διαμέσου του πνεύματος.

Στο ίδιο διαγωνιστικό τμήμα, παρουσιάστηκε σε παγκόσμια πρεμιέρα η τελευταία μικρού μήκους ταινία της Σοφία Μπροντάνοβιτς «Point and line to plane». Η Καναδέζα σκηνοθέτης είχε κερδίσει νωρίτερα το Kodak – Silverway award στο FIDLab με το νέο της project «A Portrait», ενώ η ταινία της «MS Slavic 7», που είχε κάνει την παγκόσμια πρεμιέρα της στην Berlinale το 2019, παρουσιάστηκε εκτός διαγωνισμού. Όπως η ίδια αναφέρει, μέσα από το «Point and line to plane», επιχειρεί να συνθέσει μια κινηματογραφική γέφυρα μεταξύ του εαυτού της και του εξωτερικού κόσμου: με αφετηρία την απώλεια ενός στενού της φίλου και την κοινή τους αγάπη για τον ζωγράφο Βασίλι Καντίνσκι, αρχίζει να αναγνωρίζει στους πίνακές του αλλά και σε αυτούς της πρωτοπόρου της αφηρημένης ζωγραφικής Χίλφα αφ Κλιντ, σημάδια της παρουσίας του.

Grèce / par Marko Stojiljković

3/6

Χρησιμοποιώντας την μυθοπλασία ως μεταβατικό χώρο, η σκηνοθέτης ενσαρκώνεται από την ηθοποιό Ντέραγκ Κάμπελ, που είχε ήδη από το «MS Slavic 7» επιτελέσει τον ρόλο του alter ego της. Η μελαγχολική, ημερολογιακού τύπου αφήγηση σε voice over και η αιθέρια παρουσία της Campbell μας οδηγούν συνειρμικά από την Πράγα στο μουσείο Guggenheim της Νέας Υόρκης, και από εκεί στην Αγία Πετρούπολη, μέσα από την 16mm Volex της σκηνοθέτριας. Το αποτέλεσμα είναι μια εξαιρετικά γοητευτική και υπνωτιστική οπτική περιήγηση με πυξίδα την ενόραση της σκηνοθέτριας, όπου η τέχνη γίνεται μέσο συνομιλίας με τους νεκρούς και μεταμόρφωσης της απώλειας σε φως.

Σε πολύ διαφορετικό ύφος αλλά με ανάλογη «θεραπευτική» διάθεση, το ντοκιμαντέρ «Visión nocturna» της χιλιανής Καρολίνα Μοσκόσο που κέρδισε το μεγάλο βραβείο του διεθνούς διαγωνιστικού, επιχειρεί να δώσει

Grèce / par Marko Stojiljković

4/6

μορφή σε μια τραυματική εμπειρία, εν προκειμένω τον βιασμό της ίδιας, οκτώ χρόνια πριν την ολοκλήρωση της ταινίας. Χρησιμοποιώντας την κάμερα στο χέρι σαν ασπίδα απέναντι στον πόνο και τη λακωνική και αποστασιοποιημένη αφήγηση των γεγονότων μέσω υπέρτιπλων και αστυνομικών εγγράφων, η ταινία δημιουργεί τον νοητικό χώρο που θα της επιτρέψει να ξεπεράσει τον τρόπο και να αναμετρηθεί με το παρελθόν της. Πρόκειται για μια ταινία-βίωμα όπως αυτό αντικατοπτρίζεται στον αποσπασματικό και ακατέργαστο χαρακτήρα των εικόνων, αποτυπώματα του αγώνα της σκηνοθέτριας για την ψυχική της επιβίωση.

Η εικόνα ως νοητική προβολή ήταν χαρακτηριστικό και του οπτικού δοκιμίου «Gyres 1-3» της Ελι Γκα που έκανε την παγκόσμια πρεμιέρα του στο διεθνές διαγωνιστικό τμήμα. Εδώ, θα μπορούσαμε να πούμε ότι εκπληρώνεται η πρόθεση μιας ταινίας να αποτελέσει δοχείο, όπως αναφέρει ο Pollet στην ταινία του «Trois jours en Grèce», που μπορεί να χωρέσει πλήθος ετερόκλητων στοιχείων, συνδεδεμένων μεταξύ τους μόνο μέσα από την θέληση του σκηνοθέτη. Στην ταινία της Ελι Γκα, δύο χέρια παραθέτουν εικόνες και φωτογραφίες πάνω σε μια φωτεινή επιφάνεια-οθόνη πραγματοποιώντας ένα ζωντανό μοντάζ, ενώ παράλληλα η φωνή της μας οδηγεί συνειρμικά από την Σύμη και την θαυματουργή εικόνα του Πανορμίτη, στα μπουκάλια που ρίχνουν οι πιστοί στην θάλασσα, και από τις ακτές τις Λέσβου στον θάνατο της μητέρας της και στον Μπρους Τσάτγουιν. Η ταινία παίρνει την μορφή ενός ωκεάνιου κυκλικού ρεύματος, ή αλλιώς ωκεάνιου γύρου, όπως σηματοδοτείται από τον τίτλο της (Gyres), όπου οι σκέψεις, οι ανησυχίες και οι αναμνήσεις της σκηνοθέτριας συνθέτουν μια προσωπική αλλά και συλλογική διερώτηση πάνω στην ανθρώπινη κατάσταση.

Εκτός διαγωνισμού, στο πολύ ενδιαφέρον τμήμα *Autres joyaux (Other Gems)*, συμμετείχε το αξιοσημείωτο Αργεντινό ντοκιμαντέρ «Responsabilidad Empresarial» του Τζόναθαν Περέλ που είχε παρουσιαστεί και στο Forum της Berlinale τον Φεβρουάριο. Βασισμένη σε μια έκθεση του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων η οποία δεν δημοσιοποιήθηκε ποτέ, η ταινία καταγγέλλει την ενεργή συνεργασία μεγάλων εθνικών και πολυεθνικών εταιρειών της Αργεντινής - όπως η Mercedes και η Ford - με το δικτατορικό καθεστώς του 1976-1983, αποκαλύπτοντας την ενεργή συμμετοχή τους στην δολοφονία δεκάδων συνδικαλιστών. Τα ονόματα των αγνοουμένων παρατίθενται ένα-ένα, με παγερή ακρίβεια, η οποία επαυξάνεται από την φορμαλιστική αυστηρότητα των σποτ καρέ που αποκαλύπτουν διαδοχικά τις προσόψεις-πρόσωπα των εργοστασίων-νεκροταφείων που συνεχίζουν να ακμάζουν μέχρι και σήμερα. Με απλότητα και ντετεκτιβική επιμονή, η ταινία επιχειρεί να αποκαταστήσει το ιστορικό και νομικό κενό και να επιτελέσει φόρο τιμής στη μνήμη των θυμάτων, ενώ αφήνει τον ανοιχτή στον θεατή τη δυνατότητα να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα ως προς την σχέση αλληλεξάρτησης του καπιταλισμού με φασιστικές και κατασταλτικές πρακτικές.

Από την πλευρά της μυθοπλασίας, ξεχωριστή θέση κατείχε η επικο-ρομαντική ταινία «*Toda la luz que podemos ver*» του μεξικανού Πάμπλο Εσκότο Λούνα. Με πρωταγωνιστή το μεγαλειώδες μεξικανικό τοπίο, όπου σύμφωνα με έναν Αζτέκικο μύθο ο πόθος δύο χαμένων εραστών αναβλύζει σαν λάβα μέσα από τα ηφαίστεια *Did you mean: ηφαίστεια Ποποκατεπετλ και Ιστακσίουατλ*, η ταινία διηγείται δυο αρχετυπικές ιστορίες: αυτή της Μαρία που

Grèce / par Marko Stojiljković

5/6

δραπετεύει στο δάσος με τον αγαπημένο της για να ξεφύγει από τον γάμο της με έναν ληστή, και της Ροζάριο, απαρηγόρητης χήρας ενός πεθαμένου στρατηγού, θαμμένου στο μαύρο ηφαιστειακό χώμα. Η εντυπωσιακά εικαστική σύνθεση των πλάνων, με συμβολικά κάδρα και χρωματισμούς που παραπέμπουν στον Παρατζάνοφ, αλλά και η ποιητικότητα των διαλόγων, προσδίδουν έναν διαχρονικό και πανανθρώπινο χαρακτήρα στην υπαρξιακή περιπλάνηση των κεντρικών προσώπων. Γυρισμένη με ελάχιστα μέσα, με την βοήθεια της κοοπερατίβας που ίδρυσε ο νέος σκηνοθέτης, η ταινία αποτελεί πρότυπο ενός φιλόδοξου και ανεξάρτητου κινηματογράφου, αποδεσμευμένου από τους υλικούς περιορισμούς της παραγωγής και από τους κανόνες της αγοράς.

Η επιτακτική ανάγκη, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τις επιλογές του προγράμματος του φεστιβάλ, να εφευρεθεί μια ιδιαίτερη φόρμα, ικανή να αποδώσει αισθητηριακά κάτι από την σχέση του δημιουργού με τον εαυτό του και τους άλλους, βρίσκει την πλήρη ενσάρκωσή της στον κινηματογράφο της Αντζελα Σάνελεκ. Η πολύ σημαντική εκπρόσωπος του νέου γερμανικού κινηματογράφου που κέρδισε την Αργυρή Άρκτο στην φετινή Berlinale με την ταινία της «Ich war zuhause, aber», έλαβε το τιμητικό βραβείο του FIDMarseille όπου παρουσιάστηκε ένα μεγάλο κομμάτι του έργου της. Μεταξύ των γνωστότερων έργων της «Das Glück meiner Schwester», «Plätze in Stästen», «Nachmittag» και «Marseille», προβλήθηκαν και οι πιο σπάνιες, πρώτες μικρού και μεσαίου μήκους ταινίες της.

Ήδη από την ασπρόμαυρη, δεύτερη μικρού μήκους ταινία της με τον τίτλο «Weit entfernt», όπου μια γυναίκα δηλώνει ότι θα ήθελε να περνάει τον χρόνο της μόνο με τους ανθρώπους που αγαπάει και να βλέπει όλους τους υπόλοιπους για μία και μοναδική φορά, διατυπώνεται μια από τις σημαντικές κατευθυντήριες γραμμές του έργου της: η δυσκολία του να καταλάβει κανείς τους άλλους, πέρα από μια διαισθητική, πρώτη εντύπωση, αλλά και να γίνει ο ίδιος κατανοητός, διαμέσου του λόγου. Η μελαγχολία της αδυναμίας αυτής διαπερνά όλους τους χαρακτήρες των ταινιών της, οι οποίοι αντιμέτωποι με θέματα όπως η μητρότητα, η φιλία, η ερωτική αναμέτρηση ή η συγκρότηση ταυτότητας, αντιλαμβάνονται πως ο άλλος θα παραμείνει για πάντα απρόσιτος και πως η πρωταρχική ετερότητα εντοπίζεται στον ίδιο μας τον εαυτό: έτσι και στην ταινία της «Nachmittag», όπου η Σάνελεκ υποδύεται μια μητέρα, ανίκανη να κατανοήσει τις ανάγκες του γιου της, ενώ αναπολεί τους πρώτους μήνες μητρότητας λέγοντας, δεν περίμενα ότι θα γινόμουν κάποια άλλη.

Στην μεσαίου μήκους της «Ich bin den sommer über in Berlin geblieben», η Ναντίν, μία νέα συγγραφέας που ενσαρκώνει επίσης η Σάνελεκ, δηλώνει πως θα ήθελε οι αναγνώστες της να την καταλάβουν με τον τρόπο που κατανοεί κανείς την μουσική, σαν ένα απεριγράπτο αλλά ενδόμυχο συναίσθημα. Το έργο της Σάνελεκ, απογυμνωμένο από κάθε είδους ψυχολογική ερμηνεία, απευθύνεται σε αυτήν ακριβώς την συναισθηματική χορδή του θεατή. Και το επιτυγχάνει με απλότητα και ακρίβεια, δίνοντας σημασία και διάρκεια σε πλάνα με μικρή

Grèce / par Marko Stojiljković

6/6

αφηγηματική αξία, που μετατοπίζουν όμως το βλέμμα μας σε ό,τι παραμένει ανείπωτο. Και είναι αυτή η ανείπωτη διάσταση των πραγμάτων με την οποία αναμετράται το σινεμά της Σάνελεκ, όπως άλλωστε και του Μπρεσόν, η ανακάλυψη του οποίου την οδήγησε να εγκαταλείψει το θέατρο για να αφιερωθεί στον κινηματογράφο. Η ελλειπτικότητα και η πυκνότητα της αφήγησης, η ένταση με την οποία τα σώματα υπάρχουν και κινούνται μπροστά στην κάμερα, καθώς και η άρνηση οποιουδήποτε ρεαλισμού στο παίξιμο και στους διαλόγους, είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά ενός έργου που αναζητά να αναπαραστήσει την ανθρώπινη φύση, αφήνοντας ανέπαφη και αδιαπέραστη την αινιγματικότητά της.

Το 31ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Μασσαλίας διεξήχθη φέτος από τις 22 μέχρι και τις 26 Ιουλίου